passend onderwijs
LELYSTAD ▪ DRONTEN

Workshop Groepsdynamiek

08 september 2021

Programma

- Gericht inspelen op groepsgedrag
- Creëren en in stand houden van een fijne groep
- Gedegen interventies voor de negatieve groep
- De groepsdynamiek in beeld krijgen

Voordelen positieve groep

- Als leerkracht ben je veel minder bezig met ordeproblemen
- Kinderen gaan met plezier naar school
- Een hoger leerrendement
- Kinderen leren elkaar te helpen en corrigeren
- Conflicten hebben geen blijvend effect
- Effectiever onderwijs mogelijk

passend onderwijs
LELYSTAD ▪ DRONTEN

Kenmerken van een groep

- Bestaat uit meerdere personen
- Er is een wederzijdse beïnvloeding
- Er is sprake van relaties
- Er worden verschillende rollen vervuld
- Er is sprake van gezamenlijke normen en (werk)afspraken

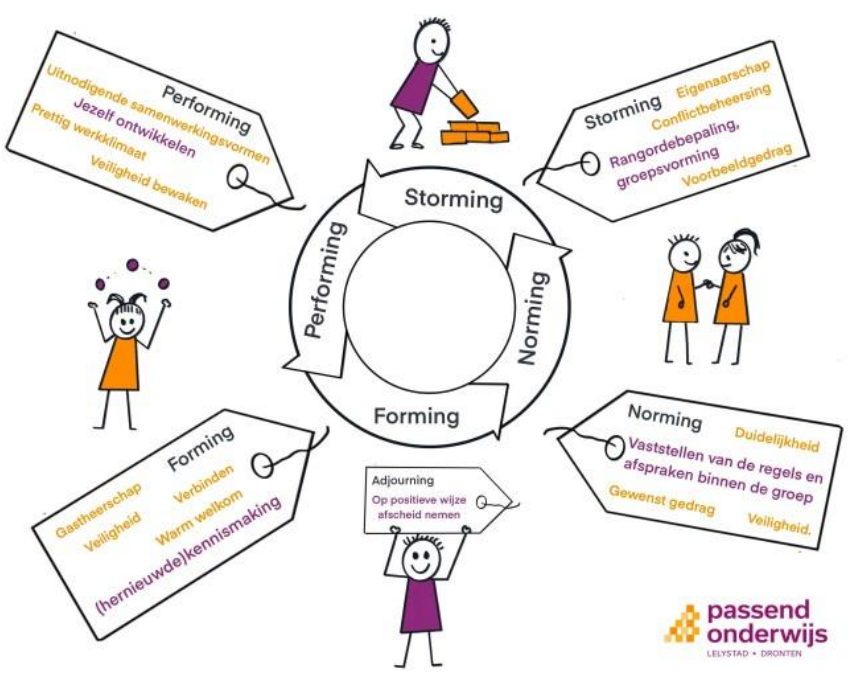

passend onderwijs
LELYSTAD • DRONTEN

Forming

Doel	**(hernieuwde) kennismaking**
Rol van de leerkracht	Zorgen voor een warm welkom en een gevoel van veiligheid, gastheerschap, verbinden
Activiteit leerlingen	Gesprekjes, vertellen over zichzelf, uitwisselen van ervaringen en verhalen
Te verwachten gedrag	Afwachtend gedrag, enthousiasme, nieuwgierigheid

Norming

Doel	**Vaststellen van de regels en afspraken binnen de groep, gedragsverwachtingen expliciteren**
Rol van de leerkracht	Duidelijkheid geven over (on)gewenst gedrag, veiligheid bieden
Activiteit leerlingen	Nadenken over de klassenregels en het belang daarvan
Te verwachten gedrag	Positieve communicatie, respectvol en steunend gedrag naar elkaar toe

Storming

Doel	**Rangordebepaling, (sub)groepsvorming**
Rol van de leerkracht	Conflicten bespreekbaar maken, voorbeeldgedrag tonen, alle leerlingen eigenaarschap geven bij het voorkomen van ongewenst gedrag
Activiteit leerlingen	Leren problemen op te lossen, eigen grenzen bewaken, nadenken over de rol van gedachten en emoties op eigen gedrag, opstaan tegen pesten
Te verwachten gedrag	Conflicten, onrust, profileringsgedrag

Tip: De Japanse Levensles- de klas van Mr. Toshiro Kanamori

Performing

Doel	Jezelf ontwikkelen
Rol van de leerkracht	Onderhouden van het groepsproces, veiligheid bewaken, zorgen voor uitnodigende samenwerkingsvormen, zorgen voor een prettig werkklimaat
Activiteit leerlingen	Coöperatieve werkvormen, versterking van de sociale -emotionele competenties
Te verwachten gedrag	Positieve communicatie, succesgerichte werkhouding, samenwerking, conflicthantering, opbouw van vriendschappen

Groepsvormen

- Neutrale groep
- Positieve groep
- Negatieve groep

Rollen positieve groep

- Leidinggevenden:
  * gezagsdrager/normdrager
  * sociaal werker
  * organisator
- Overige groepsleden:
  * verkenner
  * volger
  * appellant
  * joker

Rollen negatieve groep

- Leidinggevende:
  * dictator
- Overige groepsleden:
  * intrigant
  * meeloper
  * zondebok

passend onderwijs
LELYSTAD ▪ DRONTEN

passend onderwijs
LELYSTAD ▪ DRONTEN

www.stoeltjesdans.nl

www.sometics.com

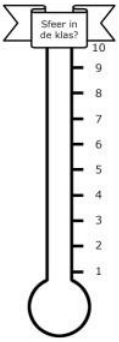

passend onderwijs
LELYSTAD ▪ DRONTEN

Groepsgedrag

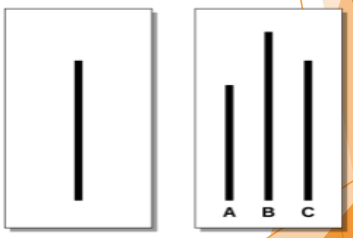

passend onderwijs
LELYSTAD ▪ DRONTEN

Interventies negatieve groep

- Breng de normdragers in beeld
- Ga gesprekken aan met de verschillende rolfiguren
- Ga bij de normdragers na of er sprake is van gewenning of verhulling + oorzaak
- Interventies kiezen en afspraken maken

"Als je geen deel bent van de oplossing, dan ben je deel van het probleem!"

Adjourning

Doel	Op positieve wijze afscheid nemen
Rol van de leerkracht	Sfeer en veiligheid bewaken, regels handhaven en tot de laatste dag blijven motiveren en enthousiasmeren
Activiteit leerlingen	Terugblikken op het afgelopen schooljaar en vooruitkijken naar het nieuwe jaar
Te verwachten gedrag	Klitten, vitten en vervaging van de groepsnormen

Groepsthermometers

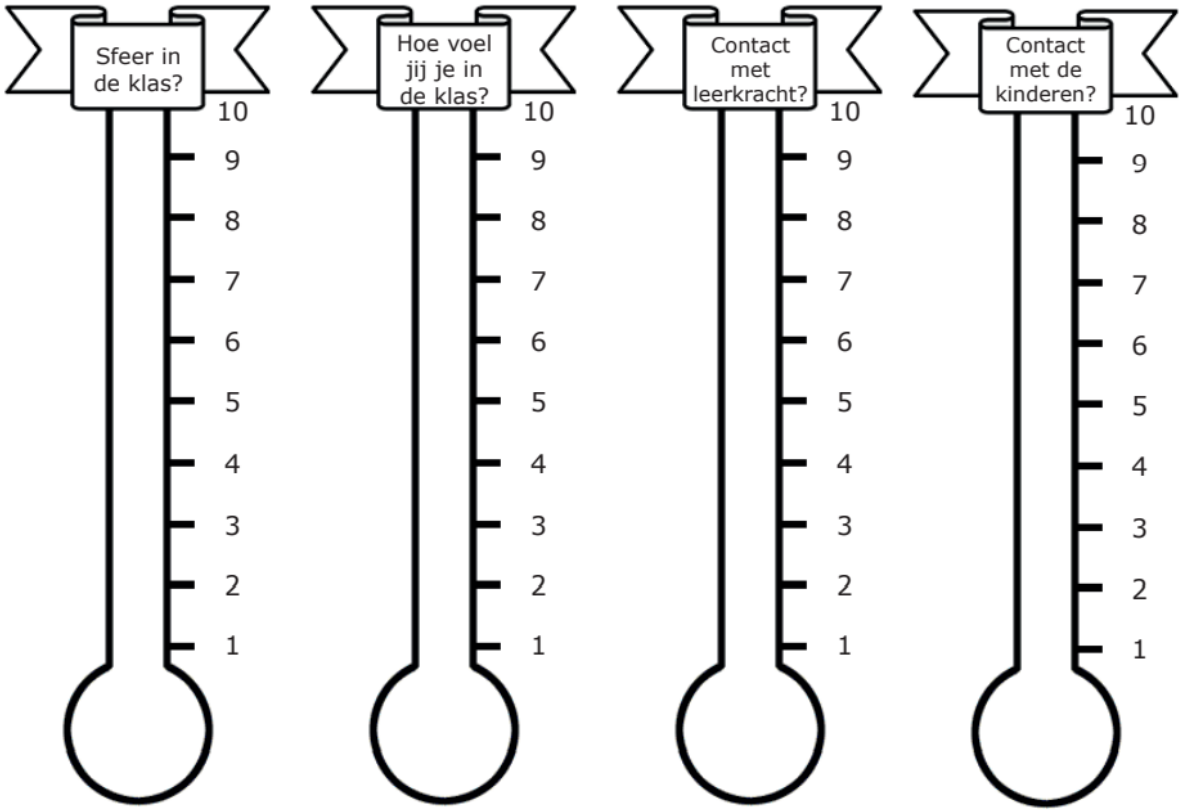

Rollen binnen de groep

Positieve rollen

	Gezagsdrager (leidinggevende rol)
	De leerling heeft een positief, stabiel karakter. Deze leerling geeft een vorm van toestemming om iets te doen als groep. Voorbeeld: De leerling geeft zijn mening, waar veel leerlingen naar luisteren.

	Sociaal werker (leidinggevende rol)
	De leerling is zorgzaam naar andere leerlingen toe. Deze leerling neemt initiatieven om de groepssfeer goed te houden. Voorbeeld: De leerling troost andere leerlingen, als er iets vervelends gebeurd is.

	Organisator (leidinggevende rol)
	De leerling organiseert en verdeelt de taken bij het samenwerken.

	Verkenner
	De leerling kan zich losmaken van de groep om te verkennen. Voorbeeld: De leerling gaat over grenzen heen en vertoont nieuwsgierig gedrag.

	Volger
	De leerling doet wat er in de groep van hem gevraagd wordt.

	Appelant
	De leerling is (tijdelijk) de zwakste van de groep. De groep zorgt voor deze leerling. Voorbeeld: De leerling heeft een handicap of heeft iets vervelends meegemaakt.

	Joker
	De leerling kan een grap maken waardoor een situatie kan ontspannen. Deze leerling kan relativeren.

Negatieve rollen

	Dictator (leidinggevende rol)
	De leerling neemt leiding op een negatieve, dominante manier. Deze leerling toont geen respect voor andere leerlingen.

	Intrigant
	De leerling probeert leerlingen tegen elkaar uit te spelen. Deze leerling probeert de dictator onderuit te halen en wil een goede indruk maken op de dictator. Voorbeeld: De leerling gebruikt roddelen, pesten, bedreigen om zijn doelen te bereiken.

	Meeloper
	De leerling doet alles wat de dictator en/ of intrigant van hem vragen. Deze leerling pest de zondebok.

	Zondebok
	De leerling krijgt de schuld van veel leerlingen. Andere leerlingen uiten hun frustraties op deze leerling. Deze leerling stelt zich onderdanig op.

Checklist rolherkenning

Leerlingnamen (vul deze rechts in, verticaal												
P – Rollen in de positieve groep												
P.1 – Gezagsdrager (leidinggevende rol)												
P.1.1	(Bijna) alle andere kinderen beoordelen deze leerling positief.											
P.1.2	Deze leerling geeft een vorm van toestemming om iets te doen als groep.											
P.1.3	De leerling heeft een positief, stabiel karakter.											
P.2 – Sociaal werker (leidinggevende rol)												
P.2.1	Leerling is er als eerste bij als een ander iets overkomt.											
P.2.2	Deze leerling is zorgzaam naar andere leerlingen toe.											
P.2.3	Neemt initiatieven om de groepssfeer goed te houden.											
P.2.4	Intervenieert bij conflicten en draagt bij tot het oplossen van het conflict.											
P.3 – Organisator (leidinggevende rol)												
P.3.1	Deze leerling organiseert in zowel formele als informele groepssituaties.											
P.3.2	Verdeelt taken bij het samenwerken.											
P.3.3	Neemt het initiatief bij het maken van afspraken bij bijvoorbeeld spelletjes.											
P.3.4	Neemt de leiding in een gesprek.											
P.4 – Verkenner												
P.4.1	Leerling vertoont nieuwsgierig gedrag (kijken bij anderen, zoeken op internet).											
P.4.2	Gaat over grenzen heen (en past zich ook weer keurig aan als de leerkracht hier iets over zegt).											
P.4.3	Maakt zich regelmatig los van de groep om te 'verkennen'.											
P.4.4	Neemt de rol van de organisator over als deze wegvalt.											
P.5 – Volger												
P.5.1	Leerling doet trouw wat er binnen de groep van hem of haar gevraagd wordt.											
P.5.2	Organisator zorgt er voor dat deze leerling het naar zijn of haar zin heeft (de organisator 'koestert' deze leerling).											
P.6 – Appellant (deze rol kan tegelijkertijd met andere rollen vervuld worden)												
P.6.1	Leerling is (tijdelijk) de zwakste van de groep.											
P.6.2	Leerling heeft een bepaalde zwakte (handicap, ouders gaan scheiden, overleden huisdier, gewond, enzovoort).											
P.6.3	Sociaal werker heeft zich als eerste over deze leerling ontfermt.											
P.6.4	Deze leerling versterkt het positieve van de groep, de groep zorgt samen voor deze leerling.											
P.7 – Joker												
P.7.1	Plaatst op het juiste moment, bijvoorbeeld op een moment van spanning, de juiste grap, waardoor de situatie zich ontspant.											
P.7.2	Doorbreekt als de regels van de groep en de groepshiërarchie. Dit wordt door de groep geaccepteerd van deze leerling.											
P.7.3	Deze leerling relativeert.											
P.7.4	Het LIJKT alsof deze leerling niet serieus wordt genomen, maar dat is niet zo.											
N – rollen in de negatieve groep												
N.1 – Dictator (leidinggevende rol)												
N.1.1	Vergaart 'medestanders' om zich heen.											
N.1.2	Deze leerling heeft de leiding op een negatieve manier.											
N.1.3	Toont geen respect voor andere leerlingen (trapt ze bijvoorbeeld de grond in met opmerkingen).											
N.1.4	Deze leerling stelt doelen met een negatieve lading (bijvoorbeeld: 'we pakken dat kind' of 'ik krijg je wel op msn').											
N.1.5	Deze leerling pest.											
N.2 – Intrigant												
N.2.1	Deze leerling is niet bang voor de dictator.											
N.2.2	Probeert kinderen tegen elkaar uit te spelen.											
N.2.3	Schuift de schuld op andere kinderen (op een zondebok of een meeloper).											
N.2.4	Probeert de positie van de dictator onderuit te halen EN probeert in het gevlei te komen van de dictator.											
N.2.5	Veel gebruikte middelen van de intrigant om doelen te bereiken: roddelen, pesten, bedreiging en omkoping.											
N.3 – Meeloper												
N.3.1	Doet alles wat de dictator en/of intrigant van hem of haar vragen.											
N.3.2	Deze leerling stelt zich onderdanig op.											
N.3.3	Deze leerling pest de zondebok.											
N.3.4	Kan regelmatig van rol wisselen met de zondebok.											
N.4 – Zondebok												
N.4.1	Deze leerling krijgt ongefundeerd de schuld van allerlei zaken.											
N.4.2	Frustraties van anderen worden op deze leerling botgevierd (bijv. door slaan, schelden, schreeuwen, bedreigen, enz.).											
N.4.3	Leerling stelt zich onderdanig op.											
N.4.4	Kan regelmatig van rol wisselen met de meeloper.											

Bron: ThiemeMeulenhoff

Kijkwijzers ‘Groepsdynamica’

Kijkwijzer 1: invloed van de leraar op de groepsdynamiek

Wat doet de leerkracht om de groepsdynamiek te bevorderen?	**Beschrijf gedrag van leerkracht (kies er bijv. 5 of 6 uit waar je op let)**	**Effect op de groepsdynamiek**
maakt op positieve wijze contact met leerlingen		
stelt zich op positieve wijze op als leider		
gebruikt de ik-boodschap		
is geloofwaardig		
is verbaal en non—verbaal congruent		
herhaalt boodschap via verschillende kanalen		
vraagt om feedback		
stemt af op referentiekader leerlingen		
benoemt eigen gevoel		
beschrijft gedrag van anderen zonder oordeel/interpretatie		
gebruikt volledige instructie		
stoort het leren niet, maar observeert		
hanteert bekende normen en regels rechtvaardig		
benoemt het gewenste gedrag		
neemt leerlingen serieus		
geeft complimenten		
signaleert probleemgedrag		
reageert accuraat op probleemgedrag		
laat gevoelens zien		
laat leerlingen delen in verantwoordelijkheden		
blikt aan het eind van de les terug op de samenwerking in de groep		

Kijkwijzer 2: invloed van de leerlingen op de groepsdynamiek

Wat doen de leerlingen tijdens de les? De leerlingen:	**Blijkt uit (beschrijf concreet gedrag)**	**Leerkracht stimuleert dit door:**
stellen zich positief op naar elkaar en naar de leraar		
hebben een goede sfeer onderling		
luisteren actief / alert naar de leraar		
luisteren ook naar elkaar bij geven van antwoorden of stellen van vragen		
hebben vooral aandacht voor elkaar en niet voor de leraar		
vormen een prettige groep		
zijn aanspreekbaar als de leraar hen op ongewenst gedrag wijst		
houden zich aan de regels die zijn afgesproken		
zijn rustig aan het werk als dat van hen gevraagd wordt		
betrekken medeleerlingen (sluiten andere leerlingen niet uit)		